

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง เรื่อง รูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย และภาคีเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย และพัฒนารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัย แบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการ วิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิง คุณภาพ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้ เจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยถือเกณฑ์ความเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานตลาดสีเขียวและระบบการ ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผล

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย ตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงรายและภาคีเครือข่าย สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย หมู่ 5 บ้านป่าลัน ต.ปงน้อย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 70 ครั้วเรือน ข้อมูลด้านการผลิต พืชผักปลอดภัยส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวเห็นด้วยกับการทำพืชผักปลอดภัยจำนวน 68 คน คิด เป็นร้อยละ 97.1 โดยไม่มีแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำพืชผักปลอดภัยจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3 และมีแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำพืชผักปลอดภัย 2 คน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ส่วนใหญ่เริ่มทำพืชผักปลอดภัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 หรือประมาณ 6 ปีผ่านมา จำนวน 62 คน คิด เป็นร้อยละ 88.6 มีพื้นที่ทำการเกษตร น้อยกว่า 1 ไร่หรือ มี 1-5 ไร่ จำนวน 12 คนเท่านั้น คิดเป็น ร้อยละ 17.1 ส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการผลิตยางพารา น้อยกว่า 1 ไร่ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 มีพื้นที่ในการผลิตพืช ผักผลไม้ ประมาณ 1-5 ไร่ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 68.6 มีแหล่งเมล็ด พันธ์พืชผักปลอดภัยโดยส่วนใหญ่รับจากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านและซื้อจากร้านค้า ทั่วไป จำนวน 64 คนและ 56 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 และ 43.4 ตามลำดับ การเตรียมการ เพาะปลูกส่วนใหญ่ใช้การผสมดินด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสดในแปลงปลูก และมีการตาก ดินทิ้งไว้เพื่อฆ่าเชื้อในดิน จำนวน 61 คนและ 52 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 และ 40.9 ตามลำดับ การ

ดูแลรักษาพืชผักปลอดภัยส่วนใหญ่ใช้สารชีวภาพและปุ๋ยน้ำชีวภาพ ในการป้องกันโรคแมลง จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 94.4 และแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชผักปลอดภัยส่วนใหญ่ใช้น้ำประปา จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 82.9 ข้อมูลด้านการตลาดและรายได้ ช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าพืช ผักและผลไม้ (ยกเว้นยางพารา) ส่วนใหญ่ไม่ได้จำหน่ายสินค้า จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 72.9 และวิธีการกำหนดราคาขายพืชผักปลอดภัย ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดราคาเนื่องจากไม่ได้จำหน่าย จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 74.3

2. เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่ม จัดเวทีแสดงความคิดเห็นของชุมชน หมู่ 5 บ้านป่าลั่น ต.ปงน้อย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย เพื่อสรุปรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย พบว่า รูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยของชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ชุมชนผลิตขึ้นส่วนใหญ่เป็นพืชผักที่หลีกเลี่ยงการบริโภคในครัวเรือน จะนำมาขายในตลาดสัมมนาชีพชุมชนบ้านป่าลั่น และก่อนหน้าที่จะมีการพัฒนาตลาดสัมมนาชีพชุมชนบ้านป่าลั่นขึ้น ผู้บริโภคในหมู่บ้านจะมาซื้อสินค้าที่บ้านของผู้ผลิตหรือเกษตรกรด้วยตนเอง ส่วนตลาดของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นตลาดที่มีผู้รวบรวมผลผลิตในหมู่บ้าน เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในจังหวัด โดยมีตัวแทนคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นายอานนท์ สืบพลาย) จะนำไปจำหน่ายให้ เนื่องจากมีภารกิจหลายด้าน ทำให้ไม่มีเวลาไปจำหน่ายสินค้า และมีแนวคิดร่วมกันว่าชุมชนจะทำอย่างไร เพื่อให้ผู้บริโภคเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าในชุมชน โดยที่คนในชุมชนไม่ต้องเดินทางไปจำหน่าย จึงเกิดการพัฒนาคาดตลาดสัมมนาชีพชุมชนขึ้น เพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในหมู่บ้าน และการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ประชาชนที่มาศึกษาดูงานหรือนักท่องเที่ยวที่ สามารถซื้อพืชผักและผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ

รูปแบบโซ่อุปทานของพืชผักสวนครัวของหมู่ 5 บ้านป่าลั่น ต.ปงน้อย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย เกษตรกร นำสินค้ามาจำหน่ายในตลาดสัมมนาชีพชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในหมู่บ้านป่าลั่น จำนวน 208 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72

ชุมชนหรือครัวเรือนมาซื้อผักหน้าสวนของเกษตรกร ประมาณร้อยละ 15

ตลาด ชกส. โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัด ประมาณร้อยละ 3 ควรขยายช่องทางการตลาดนี้ เนื่องจากมีระยะทางไม่ไกลจากหมู่บ้าน ประมาณ 3-4 กิโลเมตรเท่านั้น และทางหน่วยงาน ชกส.ให้การสนับสนุนด้านการตลาดโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการขาย ทั้งนี้เพื่อรองรับปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นของชุมชน จากการจำหน่ายพืชผักปลอดภัยโดยมีตัวแทนในการรวบรวมผลผลิต ควรมีการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งสำหรับการบริหารจัดการในการขาย เช่น ค่าพาหนะ ค่าเสียเวลา ค่าติดต่อประสานงาน เป็นต้น เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลามากพอในการไปจำหน่ายสินค้า

และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้า ควรมีการพัฒนาตราสินค้าเพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับสินค้า ทั้งนี้ตราสินค้าที่ตลาด ชกส.คุ้นเคยหรือรู้จัก คือตราสินค้าที่เป็นสี่บุคคล

ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (คุณอนันท์ สืบพลาย) เนื่องจากผู้บริโภครู้จักและไว้วางใจ เกิดความเชื่อถือในกระบวนการและวิธีการผลิตผักปลอดภัย แต่กระบวนการผลิตพืชผักปลอดภัยควรมีกระบวนการควบคุมคุณภาพการผลิตพืชผักปลอดภัยโดยศูนย์การเรียนรู้ฯ ซึ่งได้ดำเนินงานอยู่แล้ว แต่ยังขาดในส่วนของการจัดการขนส่งและการบริหารจัดการของชุมชน แต่เดิมการมีตัวแทนในการรวบรวมผลผลิตเป็นวิธีการฝากขาย โดยไม่มีการหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแต่อย่างใด

ศูนย์การเรียนรู้/แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัดและต่างจังหวัดที่เข้ามาศึกษาดูงานและการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ประมาณร้อยละ 10 แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากทางหมู่บ้านมีสถานที่ท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย จึงควรพัฒนาการท่องเที่ยวจากวิถีชีวิตของชุมชนที่มีอยู่แล้ว เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการดึงดูดเด่นของชุมชนในการเป็นเชื้อสายจากอีสานที่อยู่ดินแดนเหนือสุดของประเทศไทย การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีจากภาคอีสาน เช่น งานบุญบั้งไฟ การทอเสื่อกก การทอผ้าขาวม้า

การมีศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นศูนย์กลางในการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ การจัดหาวัตถุดิบในการผลิตพืชผักปลอดภัย เช่น เมล็ดพันธุ์ การเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชผักปลอดภัย และยกระดับการผลิตเป็นรูปแบบการผลิตพืช ผักหรือผลไม้ อินทรีย์ เพื่อรองรับตลาดในอนาคตและรองรับการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักของชุมชนในการเปลี่ยนจากการผลิตยางพาราไปเป็นพืชชนิดอื่น ๆ แทน จะทำให้เกิดกำไรจากคุณภาพสินค้าที่แตกต่างจากคู่แข่ง และเน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถกำหนดราคาขายที่ทำให้เกษตรกรคุ้มทุนและผู้บริโภคยินดีที่จะจ่าย

3. ผลผลิตเพิ่มจากงานวิจัย (งานบริการวิชาการ) นอกจากช่องทางการจำหน่ายสินค้าดังกล่าวแล้ว ยังมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถพึ่งพิงตัวเองให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น การพัฒนาช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าผ่านกลไกสารสนเทศการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อให้เกิดการขยายตัวของตลาดสีเขียวของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อรองรับการพัฒนาของประเทศและยังการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างยั่งยืน หมู่บ้านป่าลั่น หมู่ 5 อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย จึงมีการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ผ่านทาง Facebook Fanpage โดยใช้ชื่อว่า "นครลั่น เชียงราย" นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการจำหน่ายพืชผัก ยังมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนอื่น ๆ จำหน่าย โดยการออกแบบตราสินค้า หรือโลโก้สินค้า สำหรับใช้ขยายช่องทางการตลาดผ่านศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นเอกภาพ และยังมีการประชาสัมพันธ์เรื่องราว (Story Telling) หมู่บ้านป่าลั่น หมู่ 5 อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย ผ่านทางโซเชียลมีเดียเพื่อขยายช่องทางการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลปงน้อย ตำบลปงน้อย อำเภอต๋อยหลวง จังหวัดเชียงรายและภาคีเครือข่าย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย พบว่าการจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ชุมชนผลิตขึ้นส่วนใหญ่เป็นพืชผักที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน โดยจะมีการจำหน่ายในช่องทางต่างๆ คือ ผู้บริโภคมาซื้อผักปลอดภัยที่บ้านของเกษตรกร ตลาดส้มมาชีพชุมชน จำหน่ายที่ตลาด ธกส. และจำหน่ายที่ศูนย์เรียนรู้ โดยเมื่อพิจารณาจากประโยชน์ที่ผู้เกี่ยวข้องพึงได้รับจากตลาดสีเขียว ได้แก่ ชุมชน เป็นการสนับสนุนให้เกิดองค์กรแบบไม่แสวงหาผลกำไร ที่มุ่งเน้นให้ประโยชน์แก่สังคมและรายได้ให้แก่ชุมชนโดยรอบพื้นที่ และก่อให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน และมีความตระหนักรู้ด้านการเกษตรและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น สำหรับผู้บริโภค ได้ซื้อสินค้าที่มีความสดใหม่และคุณภาพดี ปลอดภัย ประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจากการลดบทบาทของพ่อค้าคนกลาง และสำหรับเกษตรกร ช่วยเกษตรกรให้สามารถจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่มีความเหมาะสมกับสินค้าที่มีปริมาณไม่มากและเป็นช่องทางในการกระจายสินค้าการเกษตร และช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของกรณีย์พัฒน์ อิ่มประเสริฐ และอมรา รัตตากร ที่ว่าแนวคิดการตลาดสีเขียวหมายถึงการที่ผู้ผลิตผลิตสินค้าออกมาโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำเริ่มจากการสรรหาแหล่งผลิตการจัดซื้อวัตถุดิบกระบวนการผลิตการปรับส่วนประสมทางการตลาดให้เป็นส่วนประสมการตลาดสีเขียว ตลอดจนวิธีการกำจัดขยะของเหลือใช้รวมถึงการสร้างความน่าเชื่อถือและความเข้าใจอันดีกับสังคม โดยการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้อง กระทั่งทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและมีพฤติกรรมการบริโภคสีเขียวในที่สุด นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชนผ่านทาง Facebook Fanpage โดยใช้ชื่อว่า "นครล้าน เชียงราย" เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถพึ่งพิงตัวเองให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ประเด็นศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย โดยมุ่งเน้นในการสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต เพื่อยกระดับผักปลอดภัยให้ได้ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติเพื่อให้สามารถขยายตลาดไปยังกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มเฉพาะ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่ห่วงใยในสุขภาพ หรือในหน่วยงานที่ต้องการพืชผักปลอดภัย เช่นโรงพยาบาลหรือโรงเรียนในชุมชน โดยการพัฒนาระบบการผลิตและผลผลิตการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตผักปลอดภัย โดยประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสาธิต พะเนียงทอง ได้นิยามโซ่อุปทานว่า โนโซ่อุปทานหนึ่งๆ ซึ่งประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ส่งมอบวัตถุดิบ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ให้บริการและจัดการคลังสินค้าผู้ขนส่งสินค้าและร้านค้าปลีกจะมีวิธีการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรดังกล่าว

สามารถผลิตและกระจายสินค้าให้ถูกต้องตามปริมาณ เวลา และสถานที่ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วางแผนการนำไปสู่นโยบายสาธารณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเน้นการเป็นกลไกการเชื่อมต่อกับชุมชน สำหรับวางแผนทางการพัฒนาเกษตรกรให้ปรับเปลี่ยนแนวคิดวิธีการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ และเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรแบบปลอดภัยโดยมีระยะเวลาการปรับเปลี่ยน ทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว โดยคำนึงถึงหลักการ 3 ด้าน ได้แก่ รายได้ของเกษตรกร สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เนื่องจากการดำเนินงานพบว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติเป็นที่ต้องการของตลาด แต่มีปริมาณการผลิตที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตโดยใช้ตลาดเป็นตัวนำกระบวนการผลิต เป็นการสร้างโอกาสทางการตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกษตรกรรวมถึงการสนับสนุนฐานข้อมูลด้านผลผลิตทางการเกษตร เพื่อใช้ในการเจรจาต่อรองด้านการตลาด

การส่งเสริมสนับสนุนผู้นำชุมชนหรือแกนนำเกษตรกรที่มีศักยภาพในพื้นที่ เพื่อดำเนินการเป็นพ่อค้าคนกลางแทนพ่อค้าคนกลางทั่วไปในการรับซื้อผลผลิตหรือรวบรวมผลผลิตเพื่อนำมาสินค้ามาแปรรูป หรือจำหน่ายให้กับผู้บริโภค โดยวิธีการตั้งราคาตามคุณภาพผลผลิตและมีความเป็นธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาช่องทางการตลาดสินค้า OTOP ผ่านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงหรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต.ปงน้อย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย
2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาตำบลปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย
3. ควรศึกษาวิจัยการจัดการผลผลิตทางการเกษตร กรณีพืชทางเลือกในพื้นที่ตำบลปงน้อย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย เพื่อนำไปสู่นโยบายการปรับเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว